

Ομιλείτε ελληνικά;

Ως Πανεπιστημιακοί Δάσκαλοι είπαμε χρονιάρες μέρες να συμβάλουμε στο να σπάσει η ρουτίνα της πολυτεχνειακής καθημερινότητας και να ασχοληθούμε με ένα θέμα που, παραδόξως, είναι πολύ χαμηλά στην ατζέντα της συζήτησης στα πανεπιστήμια. Ή έρχεται στην επικαιρότητα για τον ακριβώς λάθος λόγο. Το ζήτημα της ελληνικής γλώσσας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Συχνά-πυκνά έρχεται στο προσκήνιο η διδασκαλία των μαθημάτων στην αγγλική ή, στην ίδια λογική, η συγγραφή των διπλωματικών – διδακτορικών διατριβών στην αγγλική. Για το πρώτο, προβάλλεται η αναγκαιότητα της εξωστρέφειας, κυρίως των μεταπτυχιακών, ενώ για το δεύτερο το εξής «απλό» επιχείρημα: αφού στόχος κάθε έρευνας είναι η δημοσίευση, και δημοσίευση σημαίνει στη μόνη πλέον διεθνή γλώσσα της επιστήμης, την αγγλική, γιατί κάποιος να ξοδεύει χρόνο γράφοντας στα ελληνικά; Άλλωστε η «τολμηρή» σε θέματα «εκσυγχρονισμού» των πανεπιστημίων κ. Διαμαντοπούλου είχε, πριν είκοσι και χρόνια, προτείνει την καθιέρωση της αγγλικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους, σηκώνοντας θύελλα αντιδράσεων. Κάποιοι δε χαρακτήρισαν την πρόταση ως «ακραία κίνηση υποτέλειας».

Δεν θα επιμείνουμε σε αυτό το κείμενο, κυρίως, στη σύνδεση της πρότασης αυτής με τον ανοιχτό στόχο της εμπορευματοποίησης των πάντων ως ύστατο μέσο επιβίωσης των πανεπιστημίων. Της μετατροπής, δηλαδή, της γνώσης σε προϊόν, το οποίο για να μπορεί να έχει ανταλλακτική αξία θα πρέπει να προσφέρεται στη διεθνή γλώσσα. Όσοι υιοθετούν αυτή την προοπτική για τα πανεπιστήμια (και την κοινωνία) ως προβληματιστούν από την παρακμή της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης – αλλά και της θέσης των πανεπιστημιακών – στις χώρες όπου αυτό το μοντέλο κυριαρχεί. Ούτε βέβαια θα διαφωνήσουμε με το γεγονός ότι ο χώρος εκπαίδευσης και έρευνας είναι από τη φύση του διεθνής και κάποιος για να κάνει καλά τη δουλειά του θα πρέπει να μπορεί να επικοινωνεί αποτελεσματικά με τον υπόλοιπο κόσμο, στα αγγλικά σήμερα ή σε κάποια άλλη γλώσσα, μιας που μοιάζει πολλές φορές να υποτασσόμαστε σε μια ισοπεδωτική εικόνα για τον σύγχρονο κόσμο. Άλλωστε η γλωσσομάθεια πάντα υπήρξε φορέας διεύρυνσης των οριζόντων και ζωογόνας επαφής με άλλους πολιτισμούς.

Θα επιμείνουμε στην ουσία του θέματος: Η γλώσσα αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της πολιτισμικής και ιστορικής ταυτότητας μιας κοινωνίας. Η συστηματική καλλιέργειά της πρέπει να βρίσκεται στον πυρήνα της αποστολής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αποτελεί ένδειξη πολιτιστικού σθένους μιας χώρας η υπεράσπιση της αξίας της γλώσσας της, η συνειδητή προσπάθεια συνεχούς αναζωογόνησης και εμπλουτισμού της. Η παρατήρηση αυτή όχι μόνο δεν χάνει τη σημασία της στις σπουδές μηχανικού, απεναντίας εκεί συναντά μια πραγματική πρόκληση: είναι καθήκον μας η ορθή και ολοκληρωμένη χρήση της ελληνικής γλώσσας και ορολογίας. Μια γλώσσα που φτωχαίνει και κυριαρχείται από γλωσσικά δάνεια στο τεχνικό πεδίο, φτωχαίνει συνολικά και μάλιστα με γοργούς ρυθμούς. Η χρησιμοθηρική προσέγγιση της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα της τεχνικής, ωθεί με μεγάλη δύναμη, πέραν των άλλων, στη γλωσσική απίσχναση που αποτελεί τυπικό στοιχείο πολιτισμικού μααρασμού. Έτσι κάθε φορά που μοιάζει λογικό να «κόβουμε δρόμο» προς μια δημοσίευση, κάθε φορά που μας φαίνεται εκσυγχρονισμός να μιλάμε μόνο τη διεθνή γλώσσα, κάθε φορά που προσπερνάμε σαν να μην είναι δικό μας πρόβλημα τα κορακίστικα ελληνικά των διπλωματικών θα πρέπει να σκεφτόμαστε τι, άρρητα, θυσιάζουμε με αυτό. Η δυνατότητα ενός μηχανικού να εκφράζεται με ακρίβεια, βάθος και αποτελεσματικότητα στη μητρική του γλώσσα συνιστά μια σημαντική πλευρά της ταυτότητας του μηχανικού που αποφοιτά από το ελληνικό δημόσιο πανεπιστήμιο και μια ζωτικής σημασίας συνεισφορά του πανεπιστημίου στη δύναμη και τη ζωτικότητα της ελληνικής γλώσσας. Κι ακόμη, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το επάγγελμα του μηχανικού είναι ένα κατ' εξοχήν κοινωνικό επάγγελμα, άρα η δυνατότητα επικοινωνίας με το πλατύ κοινό αποτελεί στοιχείο συγκρότησης εκ των ων ουκ άνευ.

Η ανάγκη συνειδητής και συστηματικής προσπάθειας διατήρησης δεν απορρέει από την «ιδιαιτερότητα» της ελληνικής γλώσσας. Κάθε γλώσσα του κόσμου πρέπει να προστατεύεται και να έχει τις προϋποθέσεις να ανθίζει. Η πολυ-πολιτισμικότητα είναι στοιχείο δύναμης του ανθρώπινου πολιτισμού που σήμερα απειλείται από την πολιτισμική ισοπέδωση, όπως έχει αναγνωριστεί με σαφήνεια πλέον και σε επιστημονικό επίπεδο.

Τέλος, ας θυμηθούμε τις αναφορές των δυο από τους μεγάλους ποιητές μας, στις ομιλίες τους κατά την απονομή του βραβείου Νόμπελ κι ας αναλογιστούμε τις ευθύνες μας ως πανεπιστημιακή κοινότητα για το ζωτικής σημασίας αυτό θέμα. Λέει, λοιπόν, ο Ελύτης στην τελετή απονομής του Νόμπελ: *«Εάν η γλώσσα αποτελούσε απλώς ένα μέσον επικοινωνίας, πρόβλημα δε θα υπήρχε. Συμβαίνει όμως ν' αποτελεί και εργαλείο μαγείας και φορέα ηθικών αξιών...»*. Ο δε Σεφέρης στην αντίστοιχη ομιλία του, όταν αναγκάστηκε να μιλήσει αγγλικά, αναφέρει: *«Τούτη την ώρα αισθάνομαι πως είμαι ο ίδιος μια αντίφαση. Αλήθεια, η Σουηδική Ακαδημία έκρινε πως η προσπάθειά μου σε μια γλώσσα περιλάλητη επί αιώνες, αλλά στην παρούσα μορφή της περιορισμένη, άξιζε αυτή την υψηλή διάκριση. Θέλησε να τιμήσει τη γλώσσα μου...»*.

Χρόνια πολλά και δημιουργικά, υγεία και δύναμη! Καλή χρονιά!

28.12.2022

Υ.Γ. Τούτες τις μέρες η κυβέρνηση έκανε ένα ακόμη θαύμα της. Εξίσωσε τις καλλιτεχνικές σπουδές (θεάτρου, μουσικές κλπ.) με το απολυτήριο λυκείου. Έδρασε πάλι η προκρούστεια λογική των metrics και των επιπέδων εκπαίδευσης ή ήταν μια ακόμη εκδήλωση της βαθιάς υποτίμησης της κυβέρνησης στον κόσμο του πολιτισμού; Σε κάθε περίπτωση, υπήρξε μια ακόμη απόδειξη της πομφόλυγας «του πολιτισμού ως βαριάς βιομηχανίας της χώρας». Εκτός αν από αυτό κρατούν μόνο την αναγκαιότητα ύπαρξης, σε κάθε «σοβαρή» βαριά βιομηχανία, εξαθλιωμένων μισθωτών.